

Debat

HVAD ER DET FOR EN FUGLEFAUNA VI ØNSKER I NORDEN?

Opdræt og genudsætning af truede fuglearter, som oprindeligt var en sidste desperat udvej, når en art var truet af total udryddelse, er ved at udvikle sig til en epidemi af opdræts- og udsætningsforsøg med snart sagt alle mere eller mindre lokalt truede arter, mener forfatteren til dette omfattende debatindlæg. Samtidig diskuteres flere sider af den såkaldte naturpleje, vores forhold til naturen, hvad det er vi vil beskytte og prioriteringen af naturbeskyttelsesarbejdet fremover.

Spørgsmålet i overskriften er slutningen på Bent Pors Nielsens debatindlæg i sidste nummer af DOFT. Spørgsmålet kan synes teoretisk eller ligefrem retorisk, men vi skriver 1984, og den »Fagre nye Fugle verden« rykker stadig nærmere. BPN nævner forsøgene med at ændre Dværggæssenes trækvaner fra at overvinde i Sydøsteuropa til i stedet at trække til Vesteuropa om vinteren, opdræt og udsætningsforsøg eller anden manipulation med Kaliforniske Kondorer, Vandrefalke i U.S.A. og Sverige, Havørne i Skotland, Lammegribbe i Alperne, Lille Skrigeørn i Centraleuropa, Kejsrerørn i Spanien, Storke i Skåne, Frankrig og Danmark, samt en række tranearter i U.S.A. og Sovjetunionen, som eksempler på hvordan fuglebeskyttelsesarbejdet i stadig højere grad griber direkte ind i hvor og hvornår denne eller hin art skal kunne ses.

Jeg kan tilføje en del eksempler mere. Der er nu lavet opdræts- og udsætningsforsøg med Lunder ved Gøteborg og i Normandiet, Slørugler i Skåne, Gravænder i DDR, Stortrapper i DDR og Ungarn, Stor Hornugle i Sverige, Norge og Vesttyskland, og der er blevet diskuteret planer om tilsvarende projekter med Lysbuget Knortegås på Svalbard, Knarænder på Sjælland, Mellemlagspætter i Sverige, Vandrefalke på Møns Klint, Store Hornugler på Bornholm, Hvidhovede Ænder på Sicilien og Urfugle i Jylland. Listen kunne gøres meget længere, men disse eksempler skulle være rigelige til at illustrere manipulationernes omfang.

Men hvorfor denne kritiske tone overfor det kæmpemæssige arbejde, som disse mange fuglebeskyttelsesengagerede mennesker udfører? Er det da ikke godt, at der er nogen, der forsøger at forhindre, at vi mister endnu flere fuglearter, end vi allerede har gjort? Jo, det er det naturligvis, men problemet er, at der er ved at gå inflation i disse udsætninger. Vi står overfor en epidemi af sådanne projekter indenfor fuglebeskyttelsesarbejdet overalt i verden, og det er på høje tid vi kommer i gang med en diskussion om, hvor langt vi skal gå, og efter hvilke principper arbejdet skal foregå.

Mennesker griber direkte ind på mange planer i fuglens liv, spændende fra jagt og anden forfølgelse over foderbrætter og redekasser i villahaverne samt »vildt«- og biotopspleje til kunstig befrugtning, maskinel udrugning og pincetopfodring af Kaliforniske

Kondorer, Vandrefalke o.s.v. Jeg skal her forsøge at give et overblik og et personligt syn på problemerne ud fra biologiske, etiske og æstetiske synsvinkler, og dernæst diskutere vores forhold til naturen, og hvad det er for kvaliteter, vi søger, samt den prioritering natur- og fuglebeskyttelsesarbejdet efter min mening bør foretage.

Det bliver ikke nogen objektiv fremstilling. Pladsen tillader ikke, at alle de nævnte eksempler og problemer belyses lige udførligt. Der kan fremføres mange argumenter for flere af de projekter, jeg kritiserer, men disse argumenter har vi hørt så tit, at det ikke skulle være nødvendigt at gentage dem her.

Faunaforfalskning

Lad mig begynde med et problem, som de fleste vel efterhånden kan se er en misforstået form for »fuglebeskyttelse«, nemlig udsætning af fremmede arter, d.v.s. faunaforfalskning. I hvilken udstrækning vi efterhånden har accepteret Fasanen som en dansk fugl, varierer sikkert en del blandt fuglefolket og andre naturinteresserede. De fleste feltornitologer ville i hvert fald ikke drømme om at notere Fasaner i deres observationsjournaler, hvilket allerede illustrerer, at der er forskel på »kvaliteten« af forskellige fugle.

Der er så mange velkendte eksempler på, hvordan indførte arter ved konkurrence eller ved prædation har forvoldt store skader på den oprindelige fauna, at jeg håber at problemet er for nedadgående, i hvert fald hvad angår bevidste udsætninger af fremmede arter. Problemet er dog ikke længere væk, end at der fornylig er indført ynglende Kanadagæs på Sjælland, og at Indisk Gås, Snegås, Rustand, Hvidkindet Skarveand m.fl. har etableret bestande forskellige steder i Vesteuropa. Personligt ønsker jeg Kanadagæssene tilbage til Kanada, og den hollandske fuglebeskyttelsesorganisation har sammen med jægerne vedtaget en hensigtserklæring om at søge alle indførte arter undtagen Fasanen udryddet i Holland.

Opdræt og genudsætning

Lad os dernæst se på udgangspunktet for denne diskussion, nemlig opdræt og genudsætning eller andre former for ophjælpning af truede fuglebestande. Den største bekymring, sådanne udsætninger har medført, har været på det genetiske område. Man har nemlig ofte brugt individer fra andre racer eller i det mindste

andre populationer i dette avlsarbejde, hvilket kan skade oprindelige bestandes genetisk fikserede tilpasninger til lokale forhold. Disse problemer behandles nu seriøst de fleste steder, og jeg skal ikke komme videre ind på problemet. Hertil kommer dog, at fugle og pattedyr holdt i fangenskab efter blot få generationer viser sig at ændre egenskaber i en sådan grad, at de ofte er uegnede til at leve frit i de oprindelige omgivelser.

Så længe opdræt og udsætning drejer sig om arter (eller økotypen), der er truet på globalt plan, kan det være en sidste udvej for at redde artens hele eksistens. Langt de fleste projekter drejer sig imidlertid om arter eller bestande, som er truet regionalt eller endog lokalt, som f.eks. de skånske Slørugler. Det drejer sig ofte om marginale udbredelsesområder, medens den samme art har store og livskraftige bestande i andre dele af verden.

Vandrefalken har befundet sig i en kritisk situation i Vesteuropa i de seneste årtier først og fremmest p.g.a. miljøgifte. Men store og vidt udbredte bestande findes i det meste af Asien. Den kan ses på træk så godt som overalt i verden, og der er for mig at se ingen tvivl om, at fugle østfra vil sprede sig til hele Skandinavien og resten af Vesteuropa, så snart miljøet bliver tilstrækkeligt rent til at de kan leve her igen. Bestandsnedgangen i Finland er standset, og der er nu 50 par. Den britiske bestand er – uden manipulationer – i løbet af ti år steget fra ca. 480 til 1000 par; den schweiziske er steget fra ét til 65 par i samme periode. Imens investerer svenske ornitologer store beløb og anstrengelser i at opretholde bestanden i en »lomme« i Sydsverige.

Løsningen på marginale fuglebestandes opretholdelse – i den udstrækning tilbagegang ikke har naturlige årsager (som f.eks. klimatiske) – er først og fremmest at forbedre miljøet og levegrundlaget, og eventuelt supplere med overvågning af rederne for at forhindre forstyrrelser og ægtyverier m.v., frem for store og dyre opdrætsprojekter. Bestandene skal nok komme sig, så snart betingelserne er til det. Hvis ikke miljøet forbedres, så hjælper det alligevel ikke at udsætte nok så mange opdrættede fugle.

Om at »passe på« fuglene

Med risiko for at fornærme nogen vover jeg den påstand, at det ikke er ønsket om at sikre naturlige bestande af de forskellige arter, der er hoveddrivkraften i mange opdrætsprojekter. Fuglene selv er givetvis helst fri. Vandrefalkeunger bryder sig sikkert ikke om ustandseligt at blive »håndteret«, tvangs fodret med pincet, transporteret rundt i sorte kasser, sidde i et bur på en klippehylde i flere uger og blive fodret med kyllinger, som smides ned til dem gennem et langt rør. Jeg tror, at motivationen bag mange af disse projekter er den samme, som får folk til at holde fugle i bur. Følelsen af at »holde« disse individer, at passe dem, at få dem til at yngle, at kunne følge med i og kontrollere alt hvad der sker – med det perfekte alibi, at det sker i fuglebeskyttelsens hellige navn. At arbejde poli-

tisk på at forhindre forureningen, nedhugningen af urskovene, begrænse forfølgelsen og forstyrrelserne, er så underligt fjernet og uoverkommeligt. Det er meget bedre at have fuglene i et stort bur og beskytte dem mod en ond verden udenfor. Og så er det mere personligt og tæt på. Ude i naturen flyver fuglene jo på så lang afstand.

Dette er ikke det rene tankespind. Den hollandske fuglebeskyttelsesorganisation, som står bag opdrættet af Storke i Holland, har haft store problemer med at få opdrætteren til at udsætte fuglene. Da det endelig skete, blev to unger hurtigt gemeldt som dræbt mod ledninger i Sydfrankrig, hvorefter opdrætteren ikke ville udsætte flere Storke. Også Storke-farmen i Schweiz har taget konsekvensen af de mange farer, der lurar ude i den store verden. Man har stækket de fleste af fuglene, og har opbygget en stor bestand af Storke, som fodres året rundt, og som er blevet en stor turistattraktion. Helt på linie hermed er der adskillige zoologiske haver i f.eks. Vesttyskland og U.S.A., som hedder noget med dyre- eller fuglereservat. Jo, dyrene har det klart nok bedst i menneskers varetægt.

Der har allerede været yngleforsøg af Storke på en af Dansk Ornitologisk Forenings fugleplejecentraler. Jeg frygter, at det næste bliver fodring af fuglene, når de ikke kan finde ud af at trække bort om vinteren. Hvem kan lade være med det, når de unger, man har passet og plejet, står ude i den kolde sne og sulter?

Nogen må dø for at andre kan leve

Dette enkle biologiske princip fungerer som bekendt overalt i naturen. At det også er blevet et vigtigt »værktøj« i fugle- og naturbeskyttelsesarbejdet, kan nok undre nogen. Bedst kendt er nok *bekæmpelsen* af Sølvmåger på en række fugleøer. Herhjemme forgiftes årligt omkring 10.000 Sølvmåger på de naturvidenskabelige reservater Græsholm ved Christiansø og Hirsholmene. Fiskestykker med chloralosepiller udlægges på redekanterne, og fuglene dør, når de æder maddingen.

Bekæmpelsen sker for at beskytte andre mere sjældne fuglebestande på de pågældende øer mod Sølvmågerens totale dominans, både i form af direkte fortrængning af svagere arter og ved prædation af æg og unger. På Græsholm er det således i høj grad hensynet til de efterhånden fåtallige Sildemåger, som her ovenikøbet har en typelokalitet, d.v.s. at bestanden var grundlag for beskrivelsen af en af Sildemågens racer. Sølvmågebestanden er blevet reduceret en del efter de nu ti års kampagne, men Sildemågerne på Græsholm er desværre gået samme vej, således at der idag ikke yngler mere end nogle få par på øen. Man kan så trøste sig med, at andre af øens interessante fugle, nemlig Alkene og Lomvjerne, tilsyneladende er i fremgang.

Bekæmpelsen er efter min mening diskutabel. Dels er det en tvivlsom sag at forgifte 10.000 måger år efter år, og dels er det et typisk eksempel på symptombehandling. Den store Sølvmågebestand er et resultat af fiskeriets dumpning af titusinder af tons fiskeaffald

Er dette fremtiden for vore Storker? Fugle der fodres året rundt og overvintrer på snedækkede reder. Foto: Max Bloesch.

på havet hvert år og de mange åbne lossepladser. De fleste lossepladser er nu lukket, og Sølvmåge-bestanden er faktisk på vej ned. Et rimeligt tiltag ville være at påbyde udnyttelse af de mange tons fiskeaffald til fiskemel eller lignende, i stedet for at forurene havene med det.

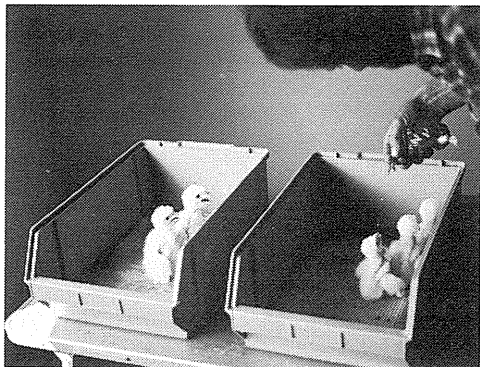
Jægerens bekæmpelse af Krager, Skader, Skovskader, Alliker og Råger er et kapitel for sig. Denne bekæmpelse omfatter nedskydning eller fangst og aflivning af op mod en halv million kragefugle i Danmark om året. For det første eksisterer der ikke skygge af videnskabeligt bevis for, at kragefuglene decimerer bestandene af andre dyr og fugle. Enhver ved, at de tager en masse æg og unger, men ingen har herhjemme undersøgt, om det betyder noget for bestandsstørrelserne af de dyr, det går ud over. Fra Norge foreligger en undersøgelse, som viser, at Kragerne ikke, som hidtil antaget, decimerer efterårsbestanden og dermed jagtudbyttet af Dalryper. Ryperne er i stand til at kompensere for tabene ved omlæg m.v. Hertil kommer det noget tragikomiske moment, at i størrelsesordenen fire femtedele af de Krager, danske jægere årligt tager livet af, er træk- og vintergæster fra Sverige, Finland og Sovjet. Så kan man spekulere over, hvor mange Fasankyllinger det redder.

Hvad Skaderne angår, så er det et årligt tilbagevendende fænomen, at villakvarterernes lokalblade fyldes med læserbreve, som kræver bekæmpelse af de mange

Skader af hensyn til sangfuglene. Selv blandt DOF's medlemmer er det sikkert en udbredt opfattelse, at der er for mange Skader. Jeg tror bare ikke, at Skaderne decimerer småfuglebestandene. Der er vel næppe nogen fugleart, Skaderne tager så mange æg og unger fra som Solsorten, og alligevel sidder der hvert forår en Solsort og synger på så godt som hver eneste tagryg. Villakvarterernes store Skade-bestande oprettholdes sikkert bl.a. af vinterfodring. Så hvis man vil undgå Skaderne, må man indrette foderbrædderne, så Skaderne ikke kan komme til dem. Personligt finder jeg i øvrigt, at Skaden er en af vore smukkeste fugle.

Det vil sikkert også undre de fleste, at der i Danmark stadig nedlægges op mod 2000 rovfugle årligt ved Fasan-, ande- og andre fjerkræopdrætspladser. Og adskillige ræve og andet »rovtoj« må hvert år lade livet på reservaterne af hensyn til mere »interessante« arter. Nærmest som et kuriosum kan det nævnes, at et medlem af DOF's rovfuglegruppe i et jagtblad har slået til lyd for bekæmpelse af skovmårerne, fordi de rydder en del rovfuglereder!

Som et sidste eksempel på sådan bekæmpelse kan nævnes nedskydningen af Skarvunger på Ormø i Syd-sjælland. Med Naturfredningsrådets medvirken er man gået igang med et forsøg på at decimere Skarvbestanden af hensyn til øens småbladede lindetræer, som her menes at forekomme i en særligt interessant sammensætning med andre træer. I 1983 androg be-

En del af de Vandrefalke, vi ser i Danmark, er udruget i maskine, opfodret med pincet i et laboratorium og udsat i Sverige. Foto: Jørgen Bent Thomsen.

kæmpelsen op mod 1000 Skarvunger, som blev skudt ned fra rederne sidst i ynglesæsonen. Målet er at decimere bestanden fra nu mere end 2000 par til 3-400!

På øen i Brændegårdssøen på Fyn ryddede godsejeren hovedparten af træerne – heriblandt mange småbladede lindetræer – for at blive af med skarvkolonien. Han mente, at Skarverne generede de mange rugende Grågæs på øen.

Jo, der er rigtig gang i »naturplejen«.

Om at dyrke Rødben

Med naturpleje tænker man jo først og fremmest på biotopspleje, som f.eks. rydning af trævækst på heder og afgræsning af strandenge. Det er nemlig sådan, at en stor del af de naturtyper, vi anser for truede og beskyttelsesværdige, er mere eller mindre kulturbetingede. Hederne er et produkt af skovrydning, afbrænding, udpining og kreaturgræsning, og på samme måde er strandenge og ferskenge skabt ved kreaturgræsning. Uden græsning gror både hederne, strandengene og ferskengene til med høj vegetation. Ferskengene ville således hurtigt blive til pilekrat og elle-sumpe. Nu kan det ikke mere betale sig at opretholde kvæggæsningen på mange af områderne. Konsekvensen er, at såfremt vi ønsker at bevare disse naturtyper som en art frilandsmuseer med det spændende dyre- og planteliv, de indeholder, skal der pleje til i form af græsning eller lignende.

Biotopspleje er også meget andet, spændende fra anlæg af vildtplantninger og andedamme, over fugleøer og kunstige redepladser til vegetationskontrol med mekaniske og kemiske hjælpemidler. I flere af den engelske fuglebeskyttelsesorganisations reservater benyttes plantegifte til at opretholde netop den vegetationstype, som passer favorittuglene bedst. Herhjemme anvendes årligt store ressourcer på maskinel slåning af enge og røsumpopvækst på Tipperne i Vestjylland. Man har med stor succes opnået en forbedret engstruktur for især de ynglende vadefugle, og man forsøger at forhindre, at vadefladerne gror til med tagrør og kogleaks. Kreaturerne holder ikke visse

græsser og tagrør tilstrækkeligt effektivt nede. Yderligere kan slåning foregå efter fuglenes yngletid, hvorimod høvederne træder en del reder i stykker. Undersøgelser i Holland har imidlertid vist, at vadefugleunger i høj grad lever af insekter, som er knyttet til kokasser.

På nogle reservater er der blevet anlagt kunstige yngleøer, enten ved at afskære halvøer og lignende med kanaler, eller ved direkte at opføre øer ude i vandet. I Hjarbæk Fjord anlagdes en kunstig ø midt ude på fjorden. Men selv om projektet i begyndelsen blev stærkt opreklameret og der straks ynglede mange fugle på øen, indså man snart, at øen ud fra et landskabeligt synspunkt var temmeligt skæmmende. Øen fik lov til at forfalde, indtil bølgeslag m.v. havde slettet alle spor.

Ved Vrøj og Alleshave i Nordvestsjælland har den fugleinteresserede ejer opført »fuglefjælde« og anlagt et utal af andre kunstige redepladser for alt mellem himmel og jord. Dette har bl.a. betydet, at et af Sjællands fineste strandvoldslandskaber er blevet gennemgravet af bulldozere og skæmmet af et ti meter højt »fuglebjer« i det ellers flade strandengslandskab. Dette og adskillige af jægernes andedamme og fugleøer er anlagt direkte i strid med naturfredningslovens bestemmelser.

Der må således være grænser for, hvor langt vi ud fra etiske og æstetiske synspunkter skal gå for at »forbedre« naturen. Det er klart, at man må pleje heder og enge, såfremt vi skal opretholde disse biotoper som rige og afvekslende elementer i »kulturørkenen«, men der er forskel på en forsigtig og økologisk hensynsfuld pleje af enge ved kreaturgræsning og en »pleje«, som omfatter entreprenørmaskiner, pumpeværker og plantegifte. Hvis valget står mellem kreaturgræsning og lidt færre vadefugle på den ene side, og forbrug af tusinder liter fossilt brændstof ved maskinel slåning og lidt flere vadefugle på den anden, så foretrækker jeg den mere økologisk hensynsfulde kreaturgræsning. Vi skal passe på ikke at komme til at dyrke Rødben og andre vadefugle på engene på samme måde, som bønderne dyrker korn på de afvandede marker.

Menneskers mani med at ville bestemme alting

Hermed er vi tilbage ved det indledende spørgsmål: Hvor langt skal vi gå i vores forsøg på at manipulere med naturen? Af de mange ovenstående eksempler burde det fremgå, at der er rige muligheder for menneskelig foretagsomhed indenfor fugle- og naturbeskyttelsesarbejdet. Og der arbejdes på fuld kraft mange steder. Som det også fremgår, finder jeg, at mange af disse projekter går meget for vidt, eller i det mindste er diskutabelt.

At en af de stærkeste drivkræfter i naturbeskyttelsesarbejdet er indignation over, at noget af det, man holder af, forsvinder, er vel både naturligt og godt. Man må dog være klar over, at naturen er dynamisk, og at mange dyr og fugle kun findes i Danmark i kraft af det kulturlandskab, vi har skabt gennem årtusinder. Fuglene på heder, strand- og ferskenge er tidligere

Det oprindelige, det spontane, er noget af det vigtigste i oplevelsen af naturen. Det, at tingene ikke er arrangeret som i en park eller en zoologisk have. Foto: Henrik Grunnet.

nævnt, men også svaler, Mursejlere, Slørugler, Sanglærker og mange andre arter er stærkt favoriserede af forskellige kulturelementer. Skal vi opretholde hullede lader med masser af mus og rotter af hensyn til Sløruglerne, åbne svinestalde med masser af fluer af hensyn til svalerne og etageejendomme med åbne tagkonstruktioner af hensyn til Mursejlerne?

Den vigtigste årsag til Storkens, Hedehøgens og Den Lille Tårnfalks seneste bestandsnedgang i Vesteuropa er formentlig bekæmpelse af deres hovedføde i overvintringsområderne i Vestafrika – vandregørshoppen. Kan man forlange, at disse fattige lande skal lade vandregørshopperne formere sig uhemmet og ødelægge afgrøderne for at sikre føde til Europas Storke, Hedehøge og Små Tårnfalke? Spørgsmålet er selvfølgelig retorisk, men illustrerer alligevel nogle af problemerne. Vi kan sikre Storkenes reder, så de ikke falder ned, mens der er unger i dem, og vi kan bygge redekasser til Mursejlerne, men bør vi gå ret meget længere?

Ved at følge med i de sidste årtiers fuglebeskyttelsesarbejde har det slået mig, at et af de mest påfaldende momenter kan beskrives ved ordet *maksimering*. Der skal være så mange som muligt af hver art – undtagen de »skadelige« naturligvis! Dette synspunkt kan jeg fuldt ud acceptere og støtte, så længe det drejer sig om at forhindre, at jagt, forgiftning o.s.v. holder bestandene nede under, hvad der er naturens

bæreevne. Men man går ofte videre end som så. Kunstige fugleøer og andedamme, samt bekæmpelse af rovfugle, rovdyr, Skader og Krager er typiske eksempler. Jægerne foretrækker Fasaner, Agerhøns og harer, og fuglefolket foretrækker rovfugle. Naturen er ikke god nok i sig selv. Den kan ofte forbedres. Men hvor mange kunstige andedamme, fugleøer og vandreguleringsanlæg skal der etableres? Hvor længe er vi parate til at vente på, at Vandrefalk og Havørn selv begynder igen at yngle i Danmark, før vi anbringer nogle på de steder, vi vil have dem?

Over hele diskussionen kan man i virkeligheden sætte en meget nøjagtig overskrift: *Menneskers mani med at ville bestemme alting*. I direkte modstrid med vores erklærede naturbeskyttelsesfilosofi: *At lade naturen med dyr og fugle i så vid udstrækning som muligt leve på sine egne betingelser*, er vi parate til at manipulere på livet løs for at få det hele til at se ud, som vi ønsker det netop nu.

»Ja, men som du selv har påpeget, så er næsten al natur i Danmark i forvejen udformet af mennesker, og fuglene er i forvejen stærkt afhængige af de betingelser, mennesket byder dem«, vil mange sige. »Hvad er da din egen holdning til alle disse problemer? Indtil nu har du bare besværet dig over, hvad andre gør!«

For mig, og sikkert også for de fleste andre naturinteresserede, er det oprindelige, det spontane, noget af det vigtigste i oplevelsen af naturen. Det at tingene

ikke er arrangeret som i en park eller en zoologisk have. Selv om den danske natur er domineret af vores kulturindgreb, så har man ikke ryddet skovene og dyrket markerne for at skaffe plads til Viber og Sanglærker. De har indfundet sig ganske spontant og har levet her i kraft af menneskers specielle udnyttelse af naturen. Fugle og uberørt natur i Vadehavet, i Lapland eller Nordøstgrønland er fantastisk fascinerende, men Tornsangere og Musvitter i det danske kulturlandskab er heller ikke at foragte. Det går først galt, når tingene er arrangeret for at skabe en illusion om naturlighed. Løver i nok så store løveparker i Jylland bliver aldrig rigtige løver. På samme måde oplever de fleste ornitologer en ubehagelig usikkerhed, når de ser en Snegås, Rødhovedet And eller Rustand, indtil de får overbevist sig selv om, hvorvidt det er en undsluppet fangenskabsfugl eller ej. Helt galt går det, når det viser sig, at Steppeørnen, alle har rendt rundt efter i flere dage i Skagen, viser sig at have læderstrop om det ene ben.

På samme måde vil vi i al fremtid have fået forringet fornøjelsen ved at se Vandrefalke, Dværggæs eller Storke. Man kan ikke være sikker på, om det er en »rigtig« Vandrefalk, eller en der er udklækket i rugemaskine og fodret op med pincet i et laboratorium i Gøteborg! Og så er der ikke engang nogen, der har spurgt os først, om vi ønskede disse fugle. Svenskerne har hverken spurgt os eller andre vesteuropæiske lande, før de oversvømmede os med Kanadagæs, eller spurgt os, om vi ville være værter for deres opdrættede Vandrefalke og Dværggæs om vinteren.

Jeg er helt klar over, at disse synspunkter er både puritanske og eksklusive, men jeg har med vilje sat tingene på spidsen for at vise, hvad det er, vi går i møde. Jeg frygter en omsiggribende kunstiggørelse af vores natur og fauna. En gennemmanipuleret natur med vel tilrettelagte levevilkår for dyr og fugle.

Hvor går grænsen?

»Må vi nu ikke engang sætte redekasser op og fodre fuglene om vinteren?« Jo, hellere end gerne, men det er meget svært at sætte grænsen for, hvor langt vi skal gå, da det hele handler om følelser og helt personlige holdninger. Men et er sikkert. Vi skal have denne diskussion. Det kan ikke overlades til tilfældige »opdrætsivrige« personer at afgøre, om alle med en anden holdning skal have deres forhold til naturen forringet. BPN foreslår et faunaetisk råd under DOF. Det var da et sted at begynde.

Hvis jeg selv skal forsøge mig med en definition, så

går den første vigtige grænse mellem der, hvor fuglene selv kan vælge om de vil bo i redekassen eller ej, og der hvor man tager et kuld Storke- eller Vandrefalkeunger og mere eller mindre pådutter dem et bestemt opholdssted. Det jeg har kaldt manipulation på individplan, og som jeg mener skal være den sidste udvej, når en fugleart eller økotype er truet med total udryddelse.

Der kan naturligvis ikke sættes faste grænser, men normalt vil det være langt at foretrække at sætte ind overfor de forhold, som er årsag til en arts forsvinden. Vandrefalken er et af de bedste eksempler på, at det kan lade sig gøre – uden opdræt! Og hvis det ikke kan lade sig gøre, fordi nedgangen som for Storkens vedkommende bl.a. skyldes græshoppebekæmpelse i Afrika, eller som for Dværggæssene måske rødrevens indvandring i fjeldene, så er der bare ikke ret meget at gøre ved det. Søm storkereederne fast, fjern truende elledninger omkring rederne og arbejd på at sikre Dværggæssenes overvintringsområder mod ødelæggelse og jagt, men fri os for diverse kunstprodukter, surrogater eller forsøg på erstatninger for den »ægte vare«!

Den anden grænse angår biotopspleje og er endnu mere flydende. Som tidligere nævnt er det nødvendigt med en vis pleje, hvis vi skal opretholde en alsidig og varieret natur og fauna. Men vi må ikke tabe sigtet af syne. Vi skal ikke erstatte den smule oprindelighed, der er tilbage, med parklignende tilstande, hvor der er indrettet en sandø for præstekraver og terner her, en rørskov for Rørdrummer der, og en vandpyt til bekkasiner ind imellem.

Til sidst blot dette: Der uddør i øjeblikket i størrelsesordenen en art af dyr og planter om dagen, overvejende p.g.a. menneskers hensynsløse og kortsynede udnyttelse af alt og alle. At satse naturbeskyttelsesarbejds fattige ressourcer på at redde enkeltarter rundt omkring, er en fatal fejludmåling. Kræfterne må bruges på at redde hele økosystemer såsom Vadehavet, de tropiske regnskove, urskovene i de skandinaviske fjelde o.s.v. med alle de dyr og planter, som hører til der. Det er ofte meget lettere at indsamle penge til at redde en bestand af Stor Hornugle eller Vandrefalk i ens eget land, og jeg er ikke blind for den betydelige PR-værdi, sådanne projekter har. Men de bliver let en sovepude, som afleder opmærksomheden fra de egentlige problemer, og skaber samtidig en illusion om, at naturen kan reddes ved at opdrætte nogle af de udryddelsestruede arter i fangenskab.

Hans Meltofte